

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1985
Чылдың
сентябрь
27
Пятница
№ 224 (12924)

1925 чылда
үндөйлөттүгөн.
Өртүз 3 көпеек.

ЭШ ЁЗУЗУНУҢ БАЙДАЛЫНГА

СЭКП Төп Комитети, СССР-ниң Дээди Советиниң Президиуму болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Социалисттик ажилчынык партиясының Чыгыш секретары Я. Кадарга алдар кылдыр сентябрь 25-те Кремльге дүштөк шайлаага кылган.

Я. Кадар-биле кады ону аян-чорукка үкөп чорутур Венгриянык албан кижилери шайлаага келген.

Совет таладан алаа эштер М. С. Горбачев, Г. А. Азия, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, В. М. Чебриков, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. И. Пономарев, И. В. Капитонов, К. В. Русаков, СССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргаларының оралакчылары, чамдык министрстволарының болгаш ведомстволарының удурткучлары, албанын еске-даа кижилери келген.

Эвелең, наймалдык байдалга болгаш дүштөк шайлаага үзүнде М. С. Горбачев болгаш Я. Кадар чүтө чуталынар.

В. И. Ленинниң Мавазолейте венг удурткучу ол хүн чорай болгаш алаа венг чечек салган. Кремль ханамының чанында Балинмес содааттың көрүңге венг база салган.

Я. Кадар-биле кады СЭКП ТҮВА-ның секретары К. В. Русаков, албанын еске-даа кижилери чоран.

Хүнүн ийги чартында Я. Кадар Москвадан чуртти чорупкан.

Внуково аэродромунга ону Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, албанын еске-даа кижилери үздөң.

Венгриянык болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктарын аэродромга көдүргөн.

(СЭТА).

КИЧЭЭНГЕЙНИ— ХӨРЗҮН БЕЛЕТКЕЛИНЧЕ

Республиканың ажил-агыйларында СЭКП-ниң XXVII съездинин төлөпиг уткуур талазын көдээ ажил-агый дуржулга станциясының дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый коллективтериниң көдүргөн инициативазын деткээн социалисттик чарыш калбарган. Совхозтарның ажилчынары, транспорт коллективтери күскү хову ажилдарын чеднишкинин доозар, күш-ажыкчы планнарын болгаш хүлээлгелерин күүседир, күрүнеге хөй болгаш эки шынарлыг көдээ ажил-агый продуктуларын дужаар дээш күженишкинин ажилдап турарлар.

Чоокта чаа Целиноград хоорайга болган партия-агый активиниң чөвүлө хуралына М. С. Горбачев: «Винаштыг аш-чөм баазаны тургузары — нинти партиянык, нинти улустуң сорулгазы болур» — деп чутаалаан. Партия, совет, көдээ ажил-агый органнары он бирги беш чылдың доозукчу чылыын дүждүдүн кыска хуусаада, шынарлыг ажаап алдыңчы кол кичээнгейни салып, олче бүгү күштү мөөңээрчү чутула.

Сентябрың ийги чарты каан, чылыг хүннер-лиг болуп турар, оон шак, минута бүрүзүн чөп ажилгаар херек. Күрүнеге тараа дужаарының талазы-биле боттарының социалисттик хүлээлгелерин күүседир дээш Кызыл, Танды, Каа-Хем, Бии-Хем районнарың тараа-агыйлары кызымак ажилдап турарлар.

Дүжүт ажаалдазы республиканың чер бүрүзүңге чеднишкиниң чорудуп болур. Ыңчалза-даа бар агараларын болгаш курлавырларын чамдык черлер чедир ажилгаарын турар. Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Барыны-Хемчик болгаш чамдык еске-даа районнарың партия, совет, көдээ ажил-агый ажилдакчылары таарымчалыг хүннер тургустунарга безин дүжүт ажаалдазының темпизин бедидер талазы-биле шийитирлиг хемчеглерин албааньдан оларда тараа шөлдериниң чартынын безин дүждү ажааттырмаан.

Бо чылдың дүждүдүн ажаап ап тура, хову ажилдакчылары келир чылдың дүждүдүн дугайында база сагыш салыр ужурулуг. Күзүн андарган черлер тараа курлавырларын чазын эртежик чаштырар органы бээр болгаш оларнын дүргөн өзеринге ажилыг. Шөлдерин күзүн андарып, ажилдап кылып алыр хүрүнүнчү сугат, чеднишкинлик байдалдарын экижидер. Ол ажилды чутулап көрүп, өй-шаанда эрттирп турар Кызыл, Каа-Хем, Бии-Хем районнарың ажил-агыйлары хөрүн белеткээр планнарын ам ескелерин муриап күүседир бергенер. «Өк», «Бурунгаар», «Совет Тыва», «Ленинчи орук» совхозтарда күчүлүг тракторлар-биле чепселгенгэн зеренелерин тургускан, механизаторлар шөлдерде дүн-хүн дивейн ажилдап турарлар. Ыңчалза-даа эртен чылдың бо үезинде республикага 24,5 муң гектар ажил черин күскү андарылгазын чоруткан турган болза, бо чыл ол сан чүгө 16,5 муң гектар болуп турары дүвүрчүг. Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем, Барыны-Хемчик районнарың ажилдап кылыр ужурулуг шөлдеринин он хуу безин четпес кезини кылып алганнар. Ол районнарың СЭКП-ниң XXII съездин атыг, «Искра», «Найрал», «Улуг-Хая», «Барлык» совхозтары бо хүннерге чедир чамгыс-даа гектар шөлдү күскү андарылгазын чорутпаан. Каш-ла хонгаш сентябрь төнер, а республикада тарылга шөлдеринин ам-даа сезен хуузу ажилдап кылдырмаан.

Шак индиг байдалды тургустуруп келгенниң чылдагазын чүдө? Бирээде, бо чылдың дүждүдү агаар-бойдустун таарымча чок болганы-биле орайтап бышкан болгаш тараа-агыйлар дүжүт ажаалдазынче озадап кирген түңшөлдө ажааттыг шөлдер эвээш. Ийне, совхозтарда, бригадаларда, ол ажилды долу кичээнге албайн, ону органиастаарын кошкаткан. Хөрүн болбаазырадыр агрегаттарын ийи ээлчеге ажилдарын чурумчутпаан, оларны бүдүрүкчүлүг ажилдарын чедип алыр-биле хыналдаларын чорутпайн турар. Чамдык трактористтерин кызымак, чүтүлүг күш-ажылыга моральдык болгаш материалдык идиг бербейн, оларны улам хөй-агый ажилдарын чедип албайн баар таварылгалар бар.

Уе манавас. Ыңчанга күскү акарлыганы четпес чорудуп турар районнарың болгаш совхозтарның удурткучлары ол ажилдарга күчүлүг тракторларны хөйүн быжыглап, зеренелерин тургузар, социалисттик чарышты дээштин органиастаар ужурулуг. Ол ышкан шөлдерге өдөк төгөрүн база дүргөдир херек. Бо ажилдарын соок дүшпээнде, чылыг үеде доозары чутула.

Хову ажилдакчыларынын мурунда бо хүннерде база бир чутула сорулга — дүждүдү ажааттыг шөлдерден саванын дүргөн чылдактын, сарааттаары. Дүңге чедир республикада тараазын бастырган 48 муң гектар шөлдерин чеден хуузуңу саваны аштаттырмаан. Каа-Хем район үй муң ажит, Кызыл район ийи муң чартык гектар шөлдерин саванын бөдүп сарааттап алган. А Сут-Хөл, Чөөн-Хемчик, Танды, Улуг-Хем районнарың хову-шөлдеринде саванын шөлдөн арыглап, бөдөр ажилдар кончүт чавыс темпиги.

Хову-шөлдерде күскү хүн бүрүзү чымыштыг ажилды-биле доладан. Доозукчу чылдың дүждүдүн дүргөн ажаар, планын оонадаларын болгаш хүлээлгелерин күүседир, он ийги беш чылдың бирги чылыын дүждүдүн идегелдиг магадыла-дын тургузар дээш бүгү күштү салып, бедик бүдүрүкчүлүг ажилдары шыңгың негетиниң турар. Күскү хову ажилдарына — шалыкын темп!

НАЙЫРАЛЧЫ УЖУРАЖЫШКЫН

Найралал ажилчы аян-чорук кылып, Москвага келген ВСАП-тың Чыгыш секретары Я. Кадар-биле СЭКП ТҮВА-ның Чыгыш секретары М. С. Горбачевтуң ужура-жышкыны сентябрь 25-те болган.

ССР-ге болгаш БУР-га сайымрааг социалисттик инициативаны тургузушкунуң болгаш болбаазырааг ажил-агыйларын чорут турарын дугайында, СЭКП-ниң XXVII съездинде Совет Эвилелинде калбарган белеткелди болгаш ВСАП-тың XXIII съездинин шийитилерин бедидер. Партия, совет, Венгрия чорудуп турар ажилдап дугайында информацияны ону эзузунун бестазынын үзүнде солуккан. Бүдүрүлгөн бүгү талазын интернационаллыг, социализмин төөгүлүг арык күжүк, социалисттик планын ажил-агыйнын бүгү аргаларын улам долу ажилда-рынга, кады чып алган дуржулганы, социалисттик тургузушкунуң ийги дүрүмү Бүрүлгө чүдүлгөн болгаш планна-лаа ажилдап, социалисттик тургузушкунуң социал, идеал, угаан-бодал талазы-биле үе-лиг чүдүлгөн идеалыг, социал-экономиктик хөгжүдүс, он дүргөдирчиг ийи чурт-тарда улаанышкынын принци-палыг ужу-дузасын оона-лап демдегеттинген.

Совет Эвилелиниң болгаш Венгриянык аразында ажил-агыйларын хыналдаларын болгаш бүгү талазын кады ажилдакчыларын хөг-жүдүсүнүн бедик деңгээли.

Венгриянык партия-чазык де-легациясының СССР-ге кээп чорайынын үзүнде 1983 чыл-дын июльда чедип алданган дугуржулгаларга дүштүр бү-гү талааларга оларнын дем каттыптырылганын күш-тегенин ийи партияларын удурткучлары сестик хан-шыкыны-биле демдегелен. Марксизм-ленинизмге болгаш социалисттик интернациона-лизмге үндөйлөш, совет-венг харылзааларын бүгү талааларга улам ийи ажилдакчылар СЭКП-ниң болгаш ВСАП-тың ескерли чок шүгүмү бедик каттыгнал. Экономиктик хар-ылзааларын, хамыктың муру-нда эртем-техниктик деп-шылтенин кол улаанышкыны-нарынга харылзааларын ажил-агыйнын бедидеринин, ийи чурттуу органиаста-рыларын, бүдүрүлгелеринин, күш-ажыкчы коллектив-теринин аразыга кады ажил-дакчыларын амыг үеде дүш-көк хевирлерин чүтүлүгүт ты-жарык болгаш негтередир шийгездиринин эргежок чүгү-дүлгөс оона кичээнгейни уга-лаандарың. 2000 чылга чедир үеде СССР-ниң болгаш БУР-лу аразында экономиктик болгаш эртем-техниктик кады ажилдакчыларын хөгжүдүсүн ийи уузу хуусаалыг Програ-ммы алаа таарымчалыг аргаларын тургузуп берип ту-рар.

ЭЧК кечигүнери чурттар-нын дээди деңгээлге Эконо-миктик чөвүлө хуралыга коллективтик айткан соци-алисттик экономиктик интер-национал сорулгаларын чедип алырды Совет Эвилели бол-гаш Венгрия моон сонгаар-даа идепкейлиг идигин бээр.

мызаарга ол сорулгаларын чедип алыр социализмин эконо-миктик болгаш политиктик тургустарын, оон хандыктык күжүн делегейге улам-на бы-жылдаар органы бээр.

Тайбыны быжылдаар, хамыкты мурунда америк им-периализмин эи-не реаксылыг бүдүлгөсүн өскүткен дэ-йин айымын узуткаар дээш иди-ейлиг демисежиринин кол-екторларын бирээш болур Варшава Керээзинин кижик-челери күрүлгелерин сыйып каттыжышкынын болгаш хө-дөлүшкүнеринин чыгыс аян улам ийи быжылдаары-нын чутулазын М. С. Горба-чев болгаш Я. Кадар делегей байдалын чутаалажып көргөн үеде демдегелен. Боо-чепсек-терин эидер бүдүрүшкүнүн кичиктирбазынын, комсосту милитаризастарын болдурба-зынын, ядролуг дэишын баш бурунгаар болдурбазынын эр-ге-ажыкты дээш Совет Эвилелини кылып турар күжө-нишкининең бүтп дегип турарын Я. Кадар ВСАП-тың болгаш БУР-ни өмүрүзүңдең клерелдэн. Ядролуг чепсек-ти шенселерин бөдүткү тала-зында сооктап, комсост дэишын тайын шийгээлгэ алырды делегей кады ажил-дакчыларын дугайында санал мыкаш, тайбыга ымак совет сөөлүгүлүг инициатива-ларын ужу-дузанын ооналап демдегелен.

АКШ болгаш НАТО талазы-биле он эиделчилери шери-стратегтик деп байдалга бо-жылдаар дээш боттарынын планнарында ойталаар болза, делегей тарылзаларына эки талаже эргилишкын черле

болдунуп болурун беседанын кижикчилери барымдаалап турар. Тайбыны болгаш де-легейин айым чок чоруну быжылдаарың, шери уду тургузушкуну кошкардыңче. Европада болгаш бүгү деле-гейде политиктик байдалы эиждирген, күрүлгелер ая-ынта харылзааларга чыгыс алышынын катар тургуза-рыңче улаанган күженишкин-нерин социалисттик дем кат-тыжылганын еске-даа чурттар-биле кады улагыттырдыңче. Совет Эвилелиниң болгаш Венгриянык белең чоруну ба-дыттыгнал.

Империализмин агрессии чорун күштөгөн амыг үеде коммунисттик болгаш ажилчы партияларын интернациона-лизм, эш ёзууңуң кады ажил-дакчыларын болгаш эи-сеттик каттыжылганын улам ийи күштөлдүрүшкүнүн оона чуту-лазын СЭКП-ниң болгаш ВСАП-ны удурткучлары демдегел-ден. Чер кырынга тайбыны камгалаарыга сонугралды депшигелдиг шийгээшкын-нер болгаш политиктик пар-тиялар-биле тарылзаларын хөгжүдүсү база быжылдаар чутула деп, олар санар турар.

Ужуражышкын чутаала-жып көргөн бүгү айттырлар талазы-биле үеде болгаш чурттин хандыкка эилген чорукту байдалыга болуп эркен.

М. С. Горбачевтиң найрал-алы чоруну кылып, Венг-рия Улус Республиккага кели-ри Я. Кадар талаан. Чала-га өөрүп четтиршишкын-биле хүлөп алдыгын.

(СЭТА).

ДУЖУТТУ ДҮРГЕН БОЛГАШ ШЫНАРЛЫГ АЖААП АЛЫР

Дүжүт ажаалдазы — бүгү улустуң херээ. Бо бачым болгаш харысалгалыг ажилга республиканың өвөөлөк черлериниң студенттери болгаш сургуулар чылдың-на идепкейлиг кичирп турар.

Кызылдың башкы училищезиниң сургууларын Кыа-Хем районда «Улуг Октябрь» совхоза дузалажыры чамчыл апар-

ган. Бо чылын олар ында картофель ажаалдазында, тараа кургандында болгаш үезин арыгларында кирип турарлар.

ЧУРУНГА: училищениң сургуулары үезин арыглашы-нында эң идепкейлиг кирип турарын көргүскөн.

Г. МАНАРОВТУҢ ФОТОЗУ.

ССРЭ-НИҢ КАМГАЛАЛ МИНИСТРИНИҢ ДУЖААЛЫ

1985 чылдың сентябрь 27. № 236 Москва хоорай

ССРЭ-нин Чепсектик Күштериниң хүрээленин-ден курлавырге шериг албанын доктааткан хуусаанын эрттиргеннерин халаарының дугайында болгаш шуут шериг албан эрттирери-биле 1985 чылдың октябрь-декабрьда хамааттарын ээл-чегин келдиришкенин дугайында

«Бүтү-ниги шериг хуузалганын дугайында» СССР-ниң Хойузулга дүштүр дужаарын бола:

1. Совет Армиянык, Шериг-Далай Флудунуң, кызыгаар болгаш иштик шериглериниң хүрээленинде шуут шериг албаны эрттирерин доктааткан хуусааны эрттирген шериг албаныларын 1985 чылдың октябрь-декабрьда халаар.

2. Бо дужаалың 1-ги чүтүлгө айттыганын шериг албаныларын курлавырге халаары-биле холбаштыр Совет Армияга, Шериг-Далай Флудунга, кызыгаар болгаш иштик шериглерге шуут шериг албаны эрттирери-биле келди-ринишкын үзүнде 18 хар четкен болгаш шуут шериг албаны эрттирер хуусааны сонгарладыр эргези чок эр хамааты-ларын, а ол ымак келдиришкын сонгарлааткан эрге-эниң хуусааны төгөн, келдиришкын назын эркен ха-мааттарынын шуут шериг албаны эрттирери-биле 1985 чыл-дың октябрь-декабрьда келдирер.

3. Дужаалың бүтү роталарга, батареяларга, эскадрилья-ларга болгаш корабльдерге чарлар.

ССРЭ-нин камгалаал министри,
Совет Эвилелиниң Маршалы С. СОКОЛОВ.

РЕЙД АЖААП АЛЫШКЫНГА ШАК БҮРҮЗҮ ҮНЕЛИГ

Өстүргөн бүгү дүжүттү бүрүн ажаап алыр — рес-публиканың ажил-агыйлары доозукчу чылдың болгаш нинти беш чылдың ийи-иң оонадаларын болгаш социалисттик хү-лээлгелерин доозур база ажил күүсөдирчиге, ийи беш чылды чедни-киниң эгелеринге — СЭКП-ниң ээлчеглик съез-динде күш-ажыкчы бе-лестериг ужуражырынга бирги черегин сорулгазы. Бо бачым болгаш харым-салгалыг ажилдын Каа-Хем районда калчаар чо-руп турарын «Шың» со-лунун болгаш улуску контролдуң каттыжкын рейд бригадасы хынал-деп келген.

Ук район он бирги беш чылдың доозукчу чылдың 26898 гектар черин тараа-зын ажаар. Сентябрьның 24-ке чедир тараа културалар-нын ден кезин кестиген болгаш оон 1876 гектары бас-тыртыгнал. Бастырган шөлдөң 10700 ажит тонна тара-а ажаап алдыгын, бир гектар-га оонаштыр дүжүт 13,6 центнер болган. Чогуң көрү-түдгө эртен чылдыңга деңгээлге, хүтүр ышкан, а херек кырында байдал элээн нарымаң келген. Каа-Хем бо чылдың дүжүт ажаалдазын-

че баштай кирген районнар-нын бирээш. Бүгү техниканы болгаш кижик күжүн баура-алыр болза, районну ажил-агыйлар ажаалдазы ок-тябрь бирге чедир доозуп бо-луп турган. Ажилдын нинти улаанышкынын база ма-чаар тургускан турган. Ын-чалзажок агаар-бойдустуң таарымча чок болганында, көрдүгөн хуусаа уаамыг эгелден. Ам районнуң чер ажилдакчыларын санар тура-ры-биле алырга, дүжүт ажаалдазын октябрының онга чедир доозуп болур, бир эвес тургучу аяк хүннер турар болза аан! А бир эвес дээр бүрүгө, агаар-бойдус бора-наар болза? Каа-даа баарга — бөлүк комбайннарда-да, хову турлаагында-да, СЭКП райкомунга-да — бо хон кижик бүрүзүнде, ажил-биле чутаалаарга, хуусаанын ам база уаамдыгарын чай-лаш чок болдурп турар. Ол черде күзүңгөн эвес дээрин рейд бригаданын кечигү-нери демдегелен.

Бачым иштиң үзүнде хон-шак туржук минута бүрүтү үнелиг. Ажил бичин-ле са-лаар болза, он-он, чүс-чүс тонна тарамышкынын бо-лур бис. Чамдык ажил-агый-ларда үени дозу, техниканы бүдүрүкчүлүг ажилдарынче кичээңгөй сула. Рейд брига-

дазынын хыналдазынын үе-зинде «Улуг Октябрь» совхоз-туң хову-трактор бригаданы-нын турлаанын мырылай ча-нынга, чүс бежен хире метр черге, тараа бастырып турган чедик комбайнын дөртү хар угау туруп алган. Чылда-ганы — бункерде долаң, а машина чок. Чогуң маши-на чедир, чүгө хү-ле ийиң, билдинмес чылдаган-биле, туралга саалай берген. Оон бри-гадир, алданайп турар Васи-лий Черныш, бөдү турлаже чадап манчаар ужурга тавар-ышкан. Дөрт бункер эвес-да болза, элээн тараа ол хүн чедир бастырылганын алаа көрдүкүс. Бис көрбөзүңизге комбайннар та чүү хире ту-руп турган чүве? Районнуң комбайннар шунтузу ыа ол хире-даа үе чидер болза, 250 тонна тараа ол үеде ажааттыгын турар. Чамгыс бункер долаурун үени рай-онга ханарыштыр алырга кынадыр.

А халас үе, ажил-агый-жы эвес, олутпай болгаш органи-за чок чоруктан, кончүт хөй чырыгдатынын турар. Чи-жээлдерге, бо-за бригадалан комбайнер Александр Тен-ды алыр хүн ажил үскен, а ол — чүс ажит гектар тарам-ны кестирин аам, ол совхоз-ту-биле алырга, 150 центнер

тарамны бастырабын дээр. Владимир Еспино, Михаил Колчанов, Федор Ликин олар база 5—6 хүн ажилче үн-чөк, чүтүлүг «Ленинчи орук» совхозтуң бригаданын комбайнерлер, кыш конур каанайп турар, шуутузу суурже чана берген. Дараалыда хун база кел-бөзүңер. Чылдаганын кол агроном Виктор Штыров та-раамын чедир бышпаан-биле таймалыраан. Индиг бе-дөрге, кожадында совхозтар-нын («Бурунгаар», «Совет Ты-ва», «Улуг Октябрь») шөл-деринде анылап-даа, дорт-даа кезер тараа хөй, оларга чүгө дузалашааныз?

«Ленинчи орук» совхозтуң Кадир-Эл ховузунда тараан сулазым бо чылдың даа эки үнүгөн. Ону комбайнерлер эр-кен ийди-ла тагычалап каан. Ам сохко ында инек сула мал чедиге-даа ажаатты-маан, тарамы-даа аядын-маан. «Улуг Октябрь» совхоз-туң Кек-Хаак суур чогуунда 400 гектар сулазын баа мал та башып турар.

А ажааттыганын тарамын байдалы каныгыл? «Улуг Октябрь» совхоз 2,5 муң та-раа бастырган, чамдыгын Сарыг-Селтин тараа хүлөп алып пунктунуңе чорутса-даа, шайга сыншастап ту-

рар. Оваа-оваа кызыл-тас бол-гаш арбай ийип эгелден. Индиг түрбүжү совхозтуң бо-лук ажилдакчынын шайда чыгышкын келген он сургуул тарамы сайгарын турар. Чамгыс поргучиктик болгаш тараа арыглар ийи машиналыг бо улуска ийи хөй тарамы сайгарын күш четтинмес.

«Бурунгаар» совхозтуң Хайрылгы бригаданын шай-ны кадыг шымы-биле шып-тырмаан, комбайннарда кел-ген тарамы оудун трактор-биле сө үстүрүп каан шөлдө озаалап турар. Ында тараа база ийип эгелден. Чамгыс поргучик болгаш чамгыс ары-лаар машина-биле тарамы Кызылдан барган сө сургуул алырп четтикпей турар. Совхозтуң болук ажилдакчы-нары мыда чок. Чыс-чаш-кынын хүннерде шайча ма-шина кирбес—кадыг шымы чок шөлдө кадалы бээр, кижик безин мынар базары берге. Бо-шанда чамгыс бичин поргучи-к бир машинаны шакша-гы-биле чүдүрүп кээр, Ын-

чанган Кызылдан келген ма-шиналарын, тараа үрелп турда безин, еске совхозтар-же чорудар ужурга тавар-жып турар.

Каа-Хемниң тарамын «э-шымгы бо чылдың дыма-ууг. Индиг түрбүжү Сарыг-Селте бир, Улуг-Ажыкта ийи тараа кургалай херексөөр дола ажааттыгын турар. Ол чердеге чүгө сентябрь айда 1000 тонна тараа курга-лаа база арыглар план дөң-гүлгө 560 тонна кылдыр күтүстегинен. Оон кол чыла-даганы, Сарыг-Селтин тараа хүлөп алып пунктунуң ди-ректору Иван Полеткин та-ймылырдын алырга, чүгө чамгыс — ажил-агыйларын тарамы экеп бербей тура-рында. Мында база-ла үе халас эртин турар.

Дүжүт ажаар үе хүн тур-жук шак келген тулум ба-чымаң турар. Ону чөп ажилдаары, ажилдын бүдү-рүкчүлүг бедидер — ажилды органиастаарын экижидер чутула дээрин рейд бригадасы санар ту-

Д. ДАВАЛАЙ — улуску контролёр, «Совет Ты-ва» совхозтуң комбайнер, К. ОЧУР-ОЛ — район-нуң улуску контролёр комитетиниң даргазы, К. ЧО-ДУ — «Шынын» кооп.

ВОДАЙВО. Байназ-Амур демир-орук магистралынын барысын улаштууга чыгууда девиcкэрлер дүргөн жогжууденин согууларына БАМ-нын айтыргыларынын таламын бeCРЭ-нын Эртенкер академиясынын артем жевуелин уушутуунун сессиянын чыгууына чыгуаалык көөр. Иркутск областы согу чыгууда да-рауа улеттурууну теж болуу Водайвода ол азымттыгак.

Чaa оруктап даг шимчөөшчинин этелөөн-бe даг улеттурууну ол району бодуну чаа жогжууденин алыр. Он иынги бe чыда болгаш онг соонда уеде манай ажилдап турар бугуруудегелери чаварты болгаш чаа бугурууге черлерин тудары талевлетигген. Он-бeиe холшастыр бугуруудегени интенсификациянын, чиг этти комплексти болбазырапш кызырынны айтыргылары улуг укжур-дууа-лыг болу бээр — деп, советтин секретары А. Кин чутаа-лаан.

Ол камыта бот-боттарин немен турар бугуруудегелери жогжууде калпата салымшчынарнын кайнарынга болгаш ажыгал чаргалдарынын узуу-бeиe кызырар артыны бээр айтыргы бeмен болан турар. Бичаар шимпирлээринин чыжаа болуу. Бирокт-Уст-Илсиктин девиcкэр-бугурууге комплексин болуу. Ол амын теж Иркутск областын улет-пур бугуруудегенин продукциянын элөөн кезеон бууруу улетпур турар.

Чaa девиcкэр-бугуруудеге комплекзини тургузганын эл чыгууда сорууларарнын арызында сессияга чыгуаалык көөр айтыргалр болла транспорт четкини, энергетиканын болгаш тудуг индустриянын баазаын тургузганы болуу (СЭТА).

**ЫРЛАРНЫ
АП ТУРА**

Айсык районунун ХХП партиялык советинун ажил-тичи кыр курунег илир муз тоника шыр чылды олар бергедел эгестен-не ортумак саалда чугале

Во чылын ылыгд түнүдөй едип алкан.

Түндүк доткаамал өзүдөсү—хөтүн адырыс план баугар шиле кыр. Куш-ажылды организасорулга-бодалгалыг ханыла-ме суурун тургузарынын деп-машып, инек малдын шилги кынын бар баш санынын ку-гулларынын ында курлавырлар

[illegible][illegible]

не совмещают ударно-ударных и ударно-сильных сабельных туров. Хандырагылыгын эскиндер, туздуу-хандырагылыгын амылдары байдалын сонугургаар болза, байдал эске турар эркин. Амылында туздуу-жуглар анаа олугруп турар.

**В. КУНДУУ,
ТУЗДУЖУ.**

майы турар бажынын септен олугруп кижин чок болганын олбе?

ЧУРУКТА: газ шыгылар склад шала соксаны; оон чининде тузуг — Шуурман октаттыгын бажын.

Т. КУНГАА,
кедэ бижикин, Тес-Хем районун уузучу контроль комитетинин штаттан дашлаар инспектору.

Асторуп фотолары.

ЧУРУКТА: газ шыгараар
склад яшала соксави; оон ча-
нында тудуг — Шуурманта
октааттыгын бажмы.

Т. КУНГАА,
кедэе бижикчи, Тес-Хем ра-
йонун улусчу контроль
комитетини чытаат даш-
каар инспектору.

Авторун фотолары.

Бөгүн—Туризмнің бүгү-делегей хүнү

ЧУРТТАРНЫҢ ОРУКТАРЫ-БИЛЕ

Наймыссыздык «Интурист» аялчылар бажынын чакырылган хей автобустар чакырылган, ол мана келген чакыл кижилерин бажыны апарган турар. Олардын элери мынчаар шийттирилген: чус катал дымнаа-рун орунуга, бир катал көп алаңы дээр. Кремльди, Ленин дагылар көр дээр автобустар соңгаларыне чурттур АКШ-тын, ГФР-нин, Швейцария чамдык туристер Москва-биле Совет-тер чуртту-биле бир-ле дугаарында ужуражы турары ол Совет Эвилелинин мындагы бекдик хөгжүдөзүн соңуурган, буржуа пропагандалык соора таймлыгыга алыс-ла, ол туристер Москвага кезип, совет аймагында бол-тар көрүп, АКШ-тан келген турист Д. Браунга ишкеш, аял шутт магадаанын иле-редип турарлар. «Американы чурттакчыларына бүзүрөдирин орадылар турары ыш-каш, орусстар дайын күзеп турарлар дээрине чурт-ле бүзүрөзө мен — деп, ол чуртаалаан. — Дайын деп чүл, киж төрөлгөнгө оон чедирген улут хоразы кайы хирел дээрин өскө кайы-да напидан артык билер улус — орусстар болгай». «Совет улусту магалык чагай са-гыш-сеткил биске шутт аялчы-дээр дээрин билер чор-бис» деп, Ирадия чурттуу Дэвид Мак Коли чуртаалаан. «Амгы үдө туризмниң ужу-руулаа улут, чүг дээр, аял-бүрү чурттарның улус-тары ужуражы, танылар, хуудуежир болгаш бот-бот-тарын билчир ужурулг бол-гай». Дортмундун (ГФР) келген студент Г. Фукс СССР-ге чораш, мындагы тү-нелге келген. Даштыкы аалчыларын үнөлөшкөниң мындагы чи-жектеринге чангыс эвс удаа таварышкан, аял сеткилени аажок ханар-дыр деп, СССР-ниң Туристтикниң талазы-биле күрөөшкөниң даргазы В. Я. Павлов СЭТА-нын кор-респондент-биле беседа-ына чуртаалаан. Чүг дээр-

ге бистин кол орулгалары-выстың бирөөн — СССР-ге келген аалчыларга соци-ализмниң чедикширини бил-тиреринге, совет улустуң а-рамында калып аялдамалык дээр чүткүлдү оларын билер алырды дуалажыры. Ычканга профессионал ба-ыралык чылды-на сен-тябрь 27-де демделген эрти-рин турар. «Интурист» му-нун аялдамалыкларынын аял аажок харысала-лыг дээр билдингир. Яны-бүрү чурттарда СССР-ге хей сагыш аян-чорукчуларын кээп турары дээр, бистин чуртууска оларын хан соңуургалдыг болуп турарын херчилеп турар дээрин В. Я. Павлов уламчылап чуртаалаан. Бисте көрүп, өөрөнп аял болуп чүдүлөр хей болгай. Турист 147 төнөрин таарып эркен «Интурист» 600 маршрут-тары совет улустуң экономи-кага, эртемге болгаш техни-кага чедикширини, олар-нын байлак культураны бил-тир алырды чогулчалыг меделерин берип турар. Со-вет улустуң Ада-чурттуу Улут дайымында Тинделгениң 40 чылды аял-бүрү чурттар-дан му-мун туристер — оларын аразында дайын хоочунары, Уурлааныш-кын шимчөөшкөниң кир-жичилери — Маадыр-хоор-айларже, башам-биле деми-селди болгулап чедикши-рини болгулап чуртаалаан. Бо чылм КНО аялчылар чылм кылдыр чаралаа бол-гай. Ычканга Бүгү-делегей-нин туристик организациязы Туризмниң бүгү-делегей ху-нун «Аялчыларын туризм-ка культураны болгаш төгү-нү аартыган эртен-байлаан камгалаар, улустар аразында тайбын болгаш пайдала-дээр» деп кийгырылган аял-биле эртерини шийт-тирилген. Европага аялмал чок чорук болгаш кады аялдамалык талазы-биле чөвүлел хурал-ды Түнел аялдамалык кир-геш чүдүлери күөсөтти-

шаан, бистин чуртуусу бо-дун туристик харылааларын бекдик темп-биле хөгжүдүп турар. Ол чыгыштын эркен чылдарынын дургууна бис-тин чуртууска 47 миллион даштыкы хамаатылар кээп чораш болгаш 37 миллион совет кижилер даштыкыга чораша. Ол дээр, чөвүлел хуралдык муруну чарынын ол хире чылдарында деки-ер-ге, 2,5 катал хей-дур. Бистин чуртуусту туристик харылааларын кол үдө-шкөн, аял-дүмкә соци-алистик чурттар-биле харыла-лар. Ол талазы-биле хары-лааларын 1990 чылга чедир хөгжүдөрүнн аялчыларын ам шийттирер турар. Он ийги беш чылда социалистик чурттар-биле мындагы харыла-лар 25 хуудан эвэш эвс у-гадыр алар. Капиталистик болгаш хөг-жүп орус чурттар-биле хары-лаалар база көсүдү-биле хөг-жүп турар. Бөгүн ол хары-лаалар бистин чурттуу даш-тыкы туристик харылааларын колдууда-ла чартык ке-зин ээлеп турар. Финляндия, ГФР, Австрия, Швейцария, Великобритания болгаш Ба-льица Европаның, Латин Аме-риканың, Муруу-Чөөп Азия-нын өскө-даа чурттары-биле туристик харылаалар чедик-шиниг хөгжүп турар. Чүгө бо чылын безин 4 миллион аялмал совет аял-чылар болгаш колхозчулар, интеллигенцияны талыкчы-лар Болгарияны, Кубаны, Румынияны, Чехословакия-ны, Югославияны чурттар-дын эл келген киркомит-тетин даргазы демделген. Олар Венгрияны, Вьетнам-ны, ГДР-ны, Польшаны, Моолду чоңуун аялчылары-биле танышкан болгаш Евро-паны, Муруу-Чөөп Азияны дескиген. Чер ортуу далайга, Балтий далайга, Соңгу далай-га четкилен, Шиниберг бол-гаш Хоккайдо ортуулар чораш-канар. Ычканга-даа бо-ла бүгү чүдүлөр болза, төрө-н чевирини эвэш кезип ту-рарыс ол эвс. СССР-де иш-

ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ. Ст туризмниң аялчыларын солун байырлаа Права Аваха хемге болган. Океанга балык туурушкунууу баазанын спортчуларын майтын хоорайы Петропавловск 60 километр шийтүп чурткан. Спортчулар ол шапкын хемге белетке-лиң кылды, солун маргылааларын эртерин келген. ЧУРКА: слалом оруула.

ни туризм дымка массалыг апарган болгаш бистин чур-туусу туристик күрөөшкөниң саныне кирген. Бо чылын 37 миллион киж чуртка турист-түн, 204 миллион киж проф-зиселдерин болгаш аялчы-ларын туристик организа-цияларын талазынаа органи-зааста экскурсияларга ки-ришкен. Эске калды-лаа чурт ол хире хей саны аял шы-даас. Бо бүгү чүдүлөр совет кижилерин аялчылар байды-нын улам өзүп турарын, ха-маатыларын кадыкшылы дээр социалистик күрөөшкөниң доктаамал сагыш салышкы-нын херчинди. Бистин чуртуусу туризмниң хөгжү-дөз социал болгаш экономик-ти бажы үдөшкөниң. СССР — совет кижилерин даш-та-

ПРАГА. Шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону ат дээр маргылаада эркен оруктун дуртун бири шыды-раа оавадай дээр декист-чилерин аразында маргы-лаа аажык байдала эртен ту-рарын херчилеп турар деп, «Руде право» бижээ. Эркен 48 оюннарга кым кайымы ханызы-биле өөрөнп билеп алааны аажык болуп арты-шаан. А. Карпов биле Г. Кас-паровтун чаа ужуражыш-кыны шыдыраага аялчылар боттарынын дайымы шийчи-зи-биле, кыммакый бол-гаш компромисс чогу-биле өөрүштүк берип турар. Че-ли ай дургуунада чарынын үдөшкөни удуурашкычыларын хей санын теоретиктиг чаа чүдүлө-биле чөвүлел аял-чылар кайгыгаз артак. Оон буржуа шыдыраа теория-нын баймы турар. Бир эвс баштайгы оюннар үдөшкө Каспаров артык күш-тү болуп турган болза, дур-ку оюнда эгелеш инициатива делегей чемпионуң талазыне чалы берген. Дертү оюн шыдыраа оюну-

нун классиказын бөлүтүгө кирери чигиниң чок деп, со-лун оналал демделген. БЕЛГРАД. Делегейиниң шыдыраа федерациязын президентин Ф. Кампоменестик ТАНЮГ агентиледей корресподементиз В. Кожич-ге интервьюнук «Спортке но-вости» солун парлаан. А. Карпов биле Г. Каспа-ровтун аразында маргылаа делегейин бири чери дээр «Шыдыраа марфону» сока-дынын дугайында оон хү-дөп алган шийттириниң шийиниң балыкча көрүзөр ужурулг деп, Кампоменестик чу-лаан. Кампоменестик чу-лаа-зы-биле аялгы, амгы мар-гылаанын баштайгы оюну-ры оон ший болганын ба-дыткалы болур: тергин эки оюннарны көрдүсү. Амгы маргылаанын муру-нула турун көрбөзүн чүгө ийи кол судьялар эртерин турарыл деп аялгыга ха-рымылап турар. ФИДЕ-нин пре-зиденти мында дээр: — Ыдыг шийттир делегей чемпионуң болгаш оон удуурашкычынын күзөлдө-

риниң аразында компромисс эвс-тир. Градеге чоктаа чаа болган ФИДЕ конгрессинде маргылаанын ийи кол судьяларын токуулар эртен менэ боорин дилген мен, оун мен алган мен. Гроссмейстер Гийотич ФИДЕ-нин кол судья-ларын эрге-хүлөшкөн күтсө-диринде ойталаан болганда, маргылаа аялгыне судьялар кылдыр Малчески (БВР) бол-ган Микелети (СССР) то-куулар деп шийттирин хү-дөп алган мен. МОСКВА. Шыдыраа тала-зы-биле делегей бири чери дээр маргылаанын соңгал-латка сески салын сентябрь 25-те уламчылап ойнааы үр болгаш: А. Карпов биле Г. Каспаров бешини көште теория бугаар аялчылар дым-туруш үнү көргө хай-мын алганар. Сал ам 45:35 боон, делегейин үр дашык чемпиону мурун тур-рар. Даразыналы, тоску салыг дүгя болган. (СОТА).

СПОРТКА МАРГЫЛДАЖЫР БОЛГАШ НАЙЫРАЛДАЖЫР

Бистин чуртууска АКШ-тан чедип келген туристер-тин эгелеш бөлүп бир ая-мгы болган — олар шуттуу теннис ракеткаларын бол-ганар. Яны-бүрү назымал болгаш профессионалдык 32 америк туристерге чанчыл болган экскурсиялардан ая-гыда, оларын аян-чорукун программалык теннисне калы совет соңуурган-биле ужуражышкынар база көрдүгөн болган. Оон баштайгы «Дружба» спорткомплексиниң маадыры Москвага болган. Ол бо-ла, оон кижилеринин са-нал турары-биле, аялгы, «урут спорттан» ужуру-дуулаа аялгы турар солун маргылаа болган. Аялчыларын болгаш дээрлик командазынын со-тазында инженерлер-даа, эм-

чилер-даа, аялчылар-даа, актерлар-даа, башкалар-даа, ол солун оюнга чаа эгелеш чорурлар-даа, хоочунаар-даа бар бол-ган. Судьялар санын орус бо-лаш аялгы дымка кырыга са-нал турганар. Ычканга-даа удуурашкычылар бот-бота-рын сорук кижирин, оулула чокка-ла бот-боттарын эки билчип турганар. Тенниске маргылаалар-нын соонда ийи чурттуу спортка хандыкшылыгынын аразында беседалар, са-нал-онал солчушкуну бол-гулаан. СССР-те бир дугаарында баштай кезин келген бистин бөлүгүстү бүгү кижилер-ликке тутундубас кончук чараш маргылаа болган деп,

ужуражышкынын кижир-чилерин бирөөн Сан-Фран-цискога келген 52 харыг Дэвид Тюрнер СЭТА-нын корресподементизге чур-таалаан. Бистин чурттарымыз хей чүдүлөр, оон иштинде чер аразынын ыраа чарып ту-рар. А манаа бисте теннис четкини чарып турган, бис мячикти удуу-дедир ооктамын, маргылаа соонда найырал-дыг өзү-биле хол тутуп тур-ган бис. Спорт аренааларына аял-бүрү ужуражышкынар америк болгаш совет кижилерин аразында бот-бот-тарын билчиринге, найыра-лаа дуалаарына чигиниң чок. Ол бола бис ийи аян-чорукуну кол со-рулаан. Кезикти болгаш Тбили-синиң теннис аялчы-биле ужуражышкынар АКШ-тан келген туристерин база манап турар. (СЭТА-нын корресподе-ментиз).

Август 9-та сентябрь 4-ке чедир Шустенское суурга сут туризмниң талазы-биле зона семинары болуп эркен. Семинарны программалык сут туризмниң техниктиг арга-хевирлериниң, сутта камгалаа аялчы организастаарынын, аялчы таварышкынарга дуза чедирериниң база оларын дилеп камгалаарын талазы-биле аялчыларын калчар организастарынын дугайында лекцияларын кин-ген. Семинарны түнелде Кантегир хемге берген дерт дугаары нагерианын сут походу кылган. Ол аялчы Кан-тегир хемге сут туризмниң техниказынын талазы-биле немелде маргылааларын эртерген. Ол маргылааларга Казакстан, Сибириниң болгаш Брыкмы Чөөн чүткүт хоорайларын сут туризмниң спортчулары кижиркен. Тывада ол семинарга Тыванын ханала-камгалаа ханды-рылганын тутканы-биле катарманын экилалы В. Неубийн, А. Фадеев, В. Семенович, П. Апенкин олар чөвүлел. Хемин берге моондактарын эртерини түнел-дери-биле Тыванын экилалы эки түнелдег болган, олар-нын кылмал катарманын техниктиг болгаш сутта чоруту-шпыларын талазы-биле эң дээр болган деп үнелелди а-га.

Август 9-та сентябрь 4-ке чедир Шустенское суурга сут туризмниң талазы-биле зона семинары болуп эркен. Семинарны программалык сут туризмниң техниктиг арга-хевирлериниң, сутта камгалаа аялчы организастаарынын, аялчы таварышкынарга дуза чедирериниң база оларын дилеп камгалаарын талазы-биле аялчыларын калчар организастарынын дугайында лекцияларын кин-ген. Семинарны түнелде Кантегир хемге берген дерт дугаары нагерианын сут походу кылган. Ол аялчы Кан-тегир хемге сут туризмниң техниказынын талазы-биле немелде маргылааларын эртерген. Ол маргылааларга Казакстан, Сибириниң болгаш Брыкмы Чөөн чүткүт хоорайларын сут туризмниң спортчулары кижиркен. Тывада ол семинарга Тыванын ханала-камгалаа ханды-рылганын тутканы-биле катарманын экилалы В. Неубийн, А. Фадеев, В. Семенович, П. Апенкин олар чөвүлел. Хемин берге моондактарын эртерини түнел-дери-биле Тыванын экилалы эки түнелдег болган, олар-нын кылмал катарманын техниктиг болгаш сутта чоруту-шпыларын талазы-биле эң дээр болган деп үнелелди а-га. Сутта техниктиг туризм талазы-биле болган маргы-лааларга Тыванын командазы эки көргүзүлгөни чедип а-баан. Экилал кезигувериниң бирөөн чогуур үдө старте үмөйи баргашылдан, маргылаага үк киж кижир ужу-га таварышкы түнел бербөөн ол. Ниятлы-биле Тыванын экилалы экзаменын эки дуза-га, шийынганы база берген дертүк категориянын аян-чорукун кылганынын дугайында база техника болгаш арга-лар талазы-биле эки белеткедиг болган деп тускай дем-делелди зачет бижикти алган. Тыванын командазына моон соңгар бекдик категорияны аян-чоруктарына кир-жи болуп дугайында аял демделген. В. СЕМЕНОВИЧНИН ФОТОЗ.

ТУРАСКААЛДЫГ ЧЕРЛЕР, МАГАДАНЧЫГ ОРУКТАРТАВАРТЫ

Совет Тыванын аялчы чотпарынын төлөөшкөниң ботпарынын шөлөөшкөни үнелелде, күзө-не черле-ринге чедип, дестүмес со-нуургаан хандырын, чурттуу кайы-даа болуунга баар ар-галыг. Тыванын туризм бо-лаш экскурсиялар талазы-биле чөвүлел чогууна чоңуун дымтамалык чөптү организастаары, оларга элтип болуру-биле тургустунган. Область чөвүлелениң 1969 чылда тургустунганында бэр-республиканын дымка хей тө-лөөшкөни чурттуу хей-хей хоорайларына, аялгалары-кен республикаларын найы-салааларына, бистин улут Төрөн чуртуусун чүрө — Москвага барып чедер, чур-тун төгүтүн болгаш сузуту-разынын тураскаалдыг черле-рин-биле, В. И. Ленинни аял-дырал-чуртталгазы болгаш аял-чорутуулазы-биле хол-баккан төгүтүп черлер-биле. Коммунист партиянын бол-

гаш совет улустуң революсу, дайыны болгаш күш-ажылы маадырдыг чанчылары-биле холбаккан черлер-биле таны-жы, коммунист тургузуш-кунуң чедикширини херек кырында көөр агарып бол-ган. Кызылда 1975 чылда тур-густунган аян-чоруктар бо-лаш экскурсиялар боруу ба-за-ла бо орулгаларга бараан бооп турар. Аялбүс болгаш демир-орук-биле революсу, дайыны бол-гаш күш-ажылы алдарып бөдүк хоорайлары-биле аян-чорук кылдыр бисте шагал-бээр сурагжаан. Волгоград, Москва, Ленинград болгаш өскө-даа хоорайларын тава-рым ол маршрут-биле аял-чылар, механизаторлар, хой-жулар дээр чус-чус кижилер чоруп келген, дымка хей бү-дүрүлгөдөрүн болгаш сохот-тарын халас пүткөүлөргү-биле чоруп турар. Соөлү чылдарда экскурсияларже са-

молеттар-биле чорутуу непе-рээр. Ол дээр эң элтиг бо-лаш хей үс-даа чидирбес дур-ген арга бооп турар. Ыдыг маршруттар-биле Сибирини хоорайларыне — Красноярск, Свердловск, Новосибирск, Томск; Орталык Азияга — Алма-Ата, Ташкент, Самар-канда; чурттуу Европа кезини-ге — Москва, Ленинград, Во-лгоград, Одесса, Киев, Сева-стополь, Рига болгаш өскө-даа черлер чедир аян-чоруктарга аял-чылар чоруп, хей со-лун чүдүлериң көрүп, билчип алган кээп турар. 1984 чылда организастыг туристик пүткөүлөргү 28.1 муң киж аян-чорук кылмал дымтамган. Экскурсияларга 41.2 муң киж, кирешкен. Бо чылдын чүгө бирги чартын-да безин 28.5 муң киж эк-скурсиялап, дымтамган. Само-лёттар-биле аян-чорук кылм маршруттар-биле 8 күш киж чораш, а дымтамган хүн-нун маршруттары-биле 6 муң

киж аян-чорук кылган. Кас-чараш Тожунун «Алас» тур-баазынага 800 киж дымтам-ган. Хей эвс хүн автобусту аян-чоруктарга чоруп турар-ларын саны чыдан чылче өзүп турар. Туризм болгаш экскурсиялар талазы-биле об-ласть чөвүлелени шутуу-би-ле Кызыл-Чайытай хөл, Кы-зыл-Хадан хөл (Дус-Хөл чогуу). Кызыл — Хову-Акс, Кызыл — Шушенское деп мар-шруттар-биле аян-чоруктар чылды өттүр соксаас, Оон аялгыда Бин-Хем болгаш Каа-Хем хемнери өрү, куду аян-чоруктар кылдыр дурган чоруп турар. Туризм болгаш экскурсиялар дурган чоруп теплохоттар бараан бооп турар. Туризм болгаш экскурсиялар талазы-биле область чөвүлел чоңуун дымтамгалыгына ба-раан болуру-биле туристик маршруттар-биле аян-чорук-тарын болгаш экскурсияларын даразында чылдарда улам

калбартирын, оон баазанын бажылаарын аламан турар. «Алас» турбаазынын чарымы болгаш Тоора-Хемден аял че-дир оруктун экилалы, өскө-даа хемчеглер даразында беш чылда боттары. Кызыл — Са-ян-Шушенск ГЭС маршруттуг теплохот-биле аян-чорук кы-ларынга шаптаразынын аял-чы эртери база күзөшкөн. Мында шийттирелетинмейтү чур чүдө болза, дедир өс-күзөде теплохотун кылар чүдүлү кудар чор чок болуп турары болур. Бо чижиктиг үрүмк болгаш улут-даа ай-тырмаларын шийттирээр туризмни болгаш экскурсия-ларын улам калбартирына чоңуун дымтамгалыгын улам аажыктыг болдурунга сал-дарыг. В. ПОТЕХИН. Тыванын туризм болгаш эк-скурсиялар талазы-биле об-ласть чөвүлелени даргазы.

ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

50 - Г И С Е З О Н У

О к т я б р ь н ы ң р е п е р т у а р ы			
4, 10	Кежээ	«Хайыраал-бот» Ийи көжөгелг Ийи көжөгелг Ийи көжөгелг	В. Кок-оол эгелээр 19 ш 30 м.
6, 20	Эртен	«Полк оглу» Ийи көжөгелг Ийи көжөгелг	В. Катая эгелээр 12 ш 00 м.
5, 19	Кежээ	«Ховар кижилер» Комедия	Г. Горин эгелээр 19 ш 30 м.
11.	Кежээ	«Некял шолу» Ийи көжөгелг Ийи көжөгелг	Ч. Айтматов эгелээр 19 ш 30 м.
13.	Эртен	«Бразилиянын эртенези» Тоол	К. Машаду эгелээр 12 ш 00 м.
13.	Кежээ	«Казык болулар» Комедия	П. Шено эгелээр 19 ш 30 м.
16.	Кежээ	«Калайлашышым» «Эп келген»	Н. Гоголь эгелээр 19 ш 30 м.
20, 30	Кежээ	«Эп келген» Ийи көжөгелг Ийи көжөгелг	Ч. Ондар эгелээр 19 ш 30 м.
25.	Кежээ	«Сканепиниң үдүлгелери» Комедия	Ж.Б. Молер эгелээр 19 ш 30 м.
26.	Кежээ	«Анчы-Кара болгаш Ангар-Чечек» Тоол	Л. Гаврилова эгелээр 12 ш 00 м.
26, 27	Кежээ	«Хүн дурту чус чыл» Ч. Айтматов	эгелээр 19 ш 30 м.

Коллективтиг чыгыларын хүлөп алы, телефоны: 2-25-49, 2-35-88. Тыва шийлери орус дымче денте оуладуруп көргүзөр.

А Г А А Р

Бөгүн республикага шокар будуулар, чакы чабас. Соңу-барын чуктен хаттыг дүг-үни секундла 3—8 метр. Агаарын температур дүне 2—7 градус оор, чамдык ра-йоннарга 0—5 градус чылды.

Кино

СЕНТЯБРЬ 27-ДЕ
«НАЙРАЛ»: Киносбор-ник: 9.30, «Сезон чүлөс» 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ПИОНЕР»: Киносборник: 9.30, «Ульяна» 11.00, 13.00, 15.00, «Счастие по случаю» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Любовный неду» 14.00, 16.50, 19.40 шактарда.

667000. Кызыл. Шетиники болгаш Краченко кудучузу. Бажы № 3. Телефонны: редакторун 2-24-63, редакторун ораакчыларын 2-35-24, 2-23-54 харыскалгы секретарыны 2-23-35, секретариатын 2-23-35, партияны чыдырал болгаш тастуур килдистерин 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуу килдистерин 2-37-13, чагаа килдизин 2-41-27, информация килдизин 2-20-60, культура килдизин 2-23-54; көзө аял-агы килдизин 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45 соаң келбей барганда 2-32-75 телефонча долгар.

Имза АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садынын херектериниң талазы-биле күрне комитетиниң типографиязы. Кызыл, Шетиники болгаш Краченко кудучузу, Бажы № 1, ТС-00225, Солун неделяда 6 катал үнөр. Чагым № 3130.